

**BIURO
RZECZNIKA PRAW OBYWATELSKICH**

Warszawa, dnia 14 września 2015 r.

Zespół Prawa Karnego

II.517.1093.2014.ED

**Notatka z wizytacji Krajowego Ośrodka Zapobiegania Zachowaniom Dysocjalnym w
Gostyninie, przeprowadzonej w dniu 7 września 2015 r.**

I. Wprowadzenie.

W dniu 7 września 2015 r. w Krajowym Ośrodku Zapobiegania Zachowaniom Dysocjalnym w Gostyninie (zwanego dalej Ośrodkiem lub KOZZD) wizytację przeprowadziła Pani dr Ewa Dawidziuk – Naczelnik Wydziału Karnego Postępowania Wykonawczego w Zespole Prawa Karnego. Towarzyszyła Pracownikom Zespołu „Krajowy Mechanizm Prewencji”, którzy przeprowadzali rekontrolę Ośrodka (pierwsza wizytacja KMP miała miejsce w dniu 5 lutego 2014 r.).

Zespół Krajowy Mechanizm Prewencji opracuje odrębny raport z wizytacji prewencyjnej Ośrodka, stąd niniejsza notatka ogranicza się wyłącznie do przedstawienia czynności przeprowadzonych przez Naczelnika Wydziału III, które koncentrowały się na zbadaniu na miejscu skarg indywidualnych, jakie pacjenci Ośrodka kierują do Rzecznika Praw Obywatelskich.

Odnotowania wymaga, iż podczas wizytacji nie był obecny Dyrektor Ośrodka. Osoby wizytujące zostały oprowadzone przez Kierownika Biura Ochrony – p. Pawła Namysław i pielęgniarkę p. Iwonę Kogucińską, którzy udzielali osobom wizytującym informacji na temat funkcjonowania Ośrodka oraz udostępniali niezbędną dokumentację. **Wskazywali w rozmowach, iż problemem może być zwiększająca się liczba pacjentów, którzy na mocy postanowień**

sądów są kierowani do Ośrodka bezterminowo, podczas gdy jego pojemność jest ograniczona – potwierdzają to ostatnie doniesienia mediów.

II. Spostrzeżenia dotyczące Ośrodka.

Na podstawie art. 54 ustawy z dnia 22 listopada 2013 r. o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób (zwanej dalej ustawą), w dniu 22 lipca 2015 r. **minął termin na dostosowanie KOZZD do wymogów rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 16 stycznia 2014 r. w sprawie Krajowego Ośrodka Zapobiegania Zachowaniom Dysocjalnym.** Z tym dniem zadania w Ośrodku przestali również wykonywać funkcjonariusze Służby Więziennej, odpowiednio do treści art. 55 ust. 1 ustawy.

Jak ustalono, aktualna maksymalna pojemność Ośrodka wynosi 20 osób, przy założeniu, że w każdym pokoju będzie przebywało dwóch pacjentów (wyodrębniono 10 pokoi). W dniu wizytacji było ich 14, przy czym niektóre osoby umieszczone pojedynczo w pokoju zdecydowanie protestowały przeciwko ewentualnej możliwości przebywania w nim z drugim pacjentem. Z uzyskanych informacji wynika, że toczą się rozmowy z Ministrem Zdrowia w kwestii wybudowania nowego budynku, przeznaczonego na docelową liczbę pacjentów (60). W chwili obecnej nie zostały jednak nawet opracowane plany przestrzenne takiego budynku. **Problemem może zatem okazać się w niedługim czasie brak miejsc dla osadzenia nowych osób, które sąd uzna za stwarzające zagrożenie w świetle przepisów ustawy i postanowi o ich bezterminowym umieszczeniu w Ośrodku.**

Ośrodek zlokalizowano na pierwszym piętrze, w jednym ze skrzydeł Regionalnego Ośrodka Psychiatrii Sądowej. W tym miejscu funkcjonuje od stycznia 2015 r. Warunki bytowe KOZZD należy ocenić jako dobre. Przed wejściem znajduje się obudowany monitoring. Po wejściu do Ośrodka bezpośrednio trafia się do świetlicy, jest to przestrzeń otwarta, gdzie pacjenci mają przez 24 godziny dostęp do telewizora. Mogą go oglądać w nocy, pod warunkiem, że nie przeszkadzają innym pacjentom. Pod telewizorem umieszczono podstawowe akty prawne, mające znaczenie dla pacjentów Ośrodka – kodeks karny, kodeks karny wykonawczy, kodeks postępowania karnego, ustawę z dnia 22 listopada 2013 r., regulamin Ośrodka. **Na prośbę Naczelnika Wydziału III, która zweryfikowała aktualność kodeksów, Kierownik Biura Ochrony KOZZD podczas wizytacji wydrukował znowelizowaną kodyfikację.**

Każdy pokój wyposażony jest w łóżko, stół, krzesło, szafkę wysoką i niską – zamykane na klucz, kącik sanitarny – obejmujący prysznic, toaletę, umywalkę, nad którą zamontowano lustro, obok wyciskane mydło, podajnik na ręczniki papierowe. Woda ciepła jest dostępna całą dobę,

a temperatura jest ustawiana przez administrację Ośrodka. Pryszyk jest osłonięty, toaleta zaś nie. Także w pokojach dwuosobowych toaleta nie jest zabudowana. W tych pokojach, w których była konieczność zakwaterowania dwóch pacjentów, łóżka pojedyncze wymieniono na łóżka piętrowe – wyposażone w drabinę i odpowiednie zabezpieczenia łóżka górnego, uniemożliwiające wypadnięcie z niego.

Okna są duże, zapewniają dopływ światła dziennego. Tylko lufcik górny jest uchylany i zabezpieczony żaluzjami zewnętrznymi. Krat w oknach nie zainstalowano. Od strony korytarza znajdują się czujniki świetlne sygnalizujące uchylenie lufcika przez pacjenta.

Drzwi od pokoi pacjentów są otwarte całą dobę, **mają oni swobodę poruszania się. W pokojach zezwala im się na posiadanie telefonów komórkowych i laptopów – bez dostępu do Internetu** (w przeszłości Dyrektor Ośrodka zezwalał na korzystanie także z łączy internetowych), sprzętu grającego, drukarek. Na korytarzu znajduje się budka telefoniczna, skrzynka na listy. **W ramach oddziału znajduje się izolatka, sala terapeutyczna, pokój do indywidualnych rozmów, pokój pielęgniarski.** Poza oddziałem zlokalizowano obszerną salę ze stołem do ping-ponga, przyrządami do ćwiczeń – gdzie w soboty odprawiane są również nabożeństwa. Z pomieszczenia tego wchodzi się również do małego sklepiku, gdzie ceny towarów są stosunkowo niskie. Z informacji udzielonych przez Kierownika Biura Ochrony wynika, że wiąże się to z brakiem marży wobec prowadzenia sklepu przez ROPS, nie zaś ajenta zewnętrznego. Osadzeni mogą mieć w dyspozycji tygodniowo 130 zł – wypłaca je pielęgniarka, a z posiadanych na subkoncie KOZZD własnych środków finansowych mają możliwość zamówić u pracownika socjalnego dodatkowe zakupy – np. odzież, telefon, czy inne produkty spożywcze.

Kamery znajdują się we wszystkich pomieszczeniach Ośrodka. Jak wskazał Kierownik Biura Ochrony głos został wyłączony we wszystkich kamerach, może zaś być uruchomiony w razie potrzeby na dowolnie wskazanej kamerze. **W trakcie wizytacji Naczelnik Wydziału III zwróciła uwagę na potrzebę nagrywania głosu w izolatce, w której są stosowane środki przymusu bezpośredniego. Pełne nagranie z wizją i fonią jest nieodzwonne ze względu na potrzebę weryfikacji zgodności z prawem postępowania pracowników Ośrodka.**

III. Rozmowy indywidualne z pacjentami Ośrodka.

Naczelnik Wydziału III przeprowadziła na osobności rozmowy z 6 pacjentami Ośrodka. Część osób była wytypowana przez wizytującą, inni zaś zgłosili się sami na rozmowę, zainteresowani obecnością pracowników Biura RPO. Rozmowy były przeprowadzane w pokojach pacjentów bądź w oddzielnym pomieszczeniu wyposażonym w biurko i krzesła. Wszystkie rozmowy odbywały się w warunkach uniemożliwiających usłyszenie ich treści przez pracowników

ochrony, jednakże w zasięgu ich wzroku - wszystkie drzwi wyposażone są bowiem w szyby. Pracownicy ochrony uznali taką obserwację za zasadną ze względów bezpieczeństwa.

Zarządzeniem wewnętrznym Dyrektora KOZZD z dnia 18 czerwca 2015 r. został wprowadzony **Regulamin Ośrodka**. Ponieważ jego treść ingeruje w konstytucyjne prawa jednostki, był on także przedmiotem skarg, jakie pacjenci skierowali dotychczas do Biura RPO oraz tematem rozmów, jakie Naczelnik Wydziału III przeprowadziła z pacjentami Ośrodka.

Przed wszystkim nikt nie skarżył się na procedurę przyjęcia do Ośrodka. Pacjenci nie mieli uwag w tym zakresie.

Rozmówcy żalili się natomiast na wskazany w Regulaminie **brak możliwości wysłania listu poleconego z Ośrodka**. Podnosili, że nigdy nie mają pewności, że pismo zostało wysłane, nie otrzymują żadnego potwierdzenia, **nawet w przypadku listów urzędowych, np. do sądów**, w których prowadzone są niejednokrotnie nadal ich sprawy.

Odnutowano zastrzeżenia, jeżeli chodzi o nadzorowanie widzeń przez pracowników ochrony, a w przeszłości także funkcjonariuszy Służby Więziennej. Są oni obecni w pokoju widzeń (zlokalizowanym przy wejściu do KOZZD), siedząc na kanapie za stolikiem, przy którym siadają pacjent i osoba go odwiedzająca. W Regulaminie zapisano także zakaz kontaktów seksualnych podczas widzeń – wprowadzony w następstwie zdarzenia do jakiego doszło w czasie widzenia z jednym z pacjentów.

W czasie rozmów niektórzy pacjenci podkreślali, że nie rozumieją dlaczego tu przebywają, byli przekonani, że wychodzą z zakładu karnego, a bezpośrednio stamtąd zostali przewiezieni do Gostynina. Dwóch podnosiło, że powinna istnieć możliwość uzyskania przepustki, że do Ośrodka nie dojeżdża żaden autobus, stąd utrudniona jest forma kontaktu poprzez widzenia. Podnosili, że głównie korzystają z własnego telefonu komórkowego, jednak w przeszłości mieli zgodę Dyrektora także na dostęp do Internetu, który po incydencie dotyczącym jednego z pacjentów, został zlikwidowany w stosunku do wszystkich.

Z wypowiedzi pacjentów wynika, że porównują zasady panujące w zakładach karnych do tych w Gostyninie. Stąd jeden z pacjentów domagał się ujawnienia stawki żywieniowej w Ośrodku, **niemal wszyscy zaś podnosili, że chcieliby mieć możliwość spożywania posiłków w swoim pokoju, nie zaś w jadalni**, gdzie przy 4 stołach pacjenci sami zdecydowali o umiejscowieniu przy stole w zależności od charakteru popełnionego przestępstwa, za które przed umieszczeniem w Ośrodku odbywali karę pozbawienia wolności.

Jeden z osadzonych podniósł, że w Ośrodku czuje się jak ubezwłasnowolniony – ma swoją grzałkę, ale nie może z niej korzystać (kawa, czy herbata są zaparzane przez personel Ośrodka,

w kuchence, do której pacjenci nie mają dostępu, a następnie wydawane po 10 minutach od zaparzenia, tak, aby uniknąć możliwości poparzenia się. W pokoju może mieć tylko plastikowe kubki, golenie odbywa się wyłącznie w obecności pracownika ochrony. Rozmówca podniósł również, że co miesiąc opłaca abonament Cyfry Plus, a Dyrektor Ośrodka nie wyraził zgody na posiadanie przez niego w pokoju telewizora. Jego zdaniem asortyment w sklepiku Ośrodka jest bardzo ubogi, a jego prośby o sprowadzenie kawy, którą on pije, są rozpoznawane odmownie. Dodatkowo podniósł, że w zakładzie karnym zawsze otrzymywał paragon, mógł wszystko sprawdzić, tu zaś paragon nie jest wydawany.

W zakresie warunków bytowych pojawiały się negatywne wypowiedzi w przedmiocie braku świeżego powietrza w celi. Zdaniem rozmówców lufcik w oknie można uchylić jedynie w niewielkim zakresie. Jeden rozmówca skarżył się także na materiał z jakiego wykonana jest toaleta i umywalka – stal nierdzewna, a nadto, iż jest wyłącznie ciepła woda.

Ponadto, jeden z pacjentów **podniósł kwestię wyposażenia pomieszczeń terapeutycznych w kamery**. Zdaniem rozmówcy, w sytuacji gdy np. opowiada psychologowi o całym swoim życiu, spotkania takie nie powinny być obserwowane przez pracowników ochrony z możliwością nagrywania. Pracownicy zaprzeczyli by rozmowy były przez nich odsłuchiwane.

IV. Rekomendacje.

1. **Zalecane jest stworzenie pacjentom możliwości wysyłania korespondencji poleconej** zważywszy, iż wielu z nich ma nadal toczące się sprawy w sądach, a potwierdzenia na wysyłaną przez nich korespondencję urzędową także nie są wydawane. Zadanie zawiezienia wypełnionych przez pacjentów druków nadania korespondencji poleconej na pocztę należy, jak się wydaje, do zadań pracownika socjalnego.

2. **Zasadnym jest uruchomienie fonii na kamerze w pokoju izolacyjnym, każdorazowo w przypadku potrzeby stosowania środków przymusu bezpośredniego**, niezależnie od tego że, jak podali w czasie wizytacji pracownicy Ośrodka, pracownik ochrony przebywa przy drzwiach tego pokoju. Nagranie z całego okresu stosowania środków, z wizją i fonią, powinno być przechowywane wraz z całą dokumentacją dotyczącą środków przymusu bezpośredniego.

3. **W pokojach dwuosobowych toaleta powinna być zabudowana, albo przynajmniej osłonięta za pomocą przesuwanych drzwi**. Zapewnienie poczucia intymności pacjentom Ośrodka jest konieczne biorąc pod uwagę przepisy Konstytucji RP, jak i standardy międzynarodowe. Rzecznik od kilku lat podnosi ten problem, który istnieje w niektórych zakładach karnych i wszelkie nieprawidłowości w tym przedmiocie prowadzą do uznania

skarg więźniów za zasadne. W przypadku KOZZD, gdzie trafiają osoby po odbyciu przez siebie całej kary pozbawienia wolności, tym bardziej należy dążyć do zapewnienia wysokich standardów poszanowania prawa do intymności. Ośrodek jest podmiotem leczniczym i brak poszanowania poczucia intymności umieszczonych w nim pacjentów, niczym nie da się usprawiedliwić.

Opracowała:

dr Ewa Dawidziuk

Naczelnik Wydziału Karnego Postępowania Wykonawczego

Zespół Prawa Karnego

Dnia 14.09.2015 r.

Dyrektor Zespołu
do spraw Wykonywania Kar

dr Ewa Dawidziuk